
Tibori Szabó Kinga*

A NÉPEK ÖNRENDELKEZÉSÉNEK BELSŐ FORMÁJA: EGYÉNI SZABADSÁG VAGY JOG A KOLLEKTÍV AUTONÓMIÁHOZ?

A mai nemzetközi jog egyik legelismertebb elve az önrendelkezési jog. A népek önrendelkezési jogának elismerése a nemzetközi kapcsolatok második világháború utáni fejlődésének fontos eredménye. Ennek ellenére, ezen alapjognak széles körben elismert meghatározása ma sincsen. Az utóbbi években elfogadottá vált azonban az a nézet, miszerint az önrendelkezési jognak külső és belső formája egyaránt létezik. Belső formájának tartalmával kapcsolatban az utóbbi években számos vita született.

I. Az önrendelkezési jog – meghatározatlan nemzetközi alapelv

Az ENSZ Alapokmányának 1. cikke megfogalmazta: az Egyesült Nemzetek egyik fő célja az, hogy a nemzetek közötti baráti kapcsolatokat a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog tiszteletben tartásával fejlessze.

A gyarmati uralom felbomlása. Az önrendelkezési jog ENSZ-gyakorlatban kialakított fogalma hagyományos értelmében a gyarmati uralom alatt élő népekre vonatkozott. A második világháború befejeztével elkezdődött az ún. dekolonizációs folyamat, amelynek alapján a különböző gyarmati területeken élő népek függetlenségüket vívták ki. A háború utáni első két évtizedben a

volt gyarmati területeken, már 66 önálló állam jött létre, a hatvanas évek végére pedig a gyarmati rendszer felbomlása befejeződött.¹

Az 1960. évi *Nyilatkozat a gyarmati országoknak és népeknek biztosítandó függetlenségéről* megállapítja, hogy „valamennyi népnek jogában áll teljes szabadságát megvalósítani, szuverenitását gyakorolni és nemzeti területét megvédeni”, illetve hogy „minden fegyveres akció, vagy a függő népek ellen irányuló bármilyen megtorló intézkedést meg kell szüntetni”.

Az ENSZ Közgyűlésének, ugyancsak 1960.-ban elfogadott, 1541. számú határozata előírja azt a három módszert, ahogyan az önrendelkezési jogot alkalmazni lehet. Ennek megfelelően, a gyámsági vagy az önkormányzattal nem rendelkező területeknek jogukban áll új, független államot létrehozni, szabadon egyesülni független, már létező állammal, vagy szabadon integrálódni már létező államba

A két fenti határozat révén az önrendelkezési jogot a gyarmati területeken élő népek tagadhatatlan jogaként ismerték el.

Az önrendelkezés, mint alapvető emberi jog. Az 1966-os év új fordulatot hozott. A *Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányában*, valamint a *Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmányában* az önrendelkezés valamennyi nép jogaként fogalmazódik meg: „Mind a népnek joga van az önrendelkezésre. E jog

* Társult egyetemi oktató a BBTE Jogi Karán. Jogi tanulmányait ugyanott végezte 1999 és 2003 között. Magiszteri címét a hollandiai utrechti egyetem Jogtudományi Karán szerezte 2004-ben.

1 Herczegh, G. (szerk.), *Nemzetközi jog*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997.

2 ENSZ Közgyűlés 1514-es határozata (1960).

értelmében a népek szabadon határozhatják meg politikai státusukat, és szabadon irányíthatják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.”

Az ENSZ Közgyűlésének, 1970. évi 2625. számú határozata³ a fenti meghatározást megismétli és hozzáteszi, hogy az önrendelkezési jog erőszakos megtagadása esetében, a népeknek joguk van ellenállni. Ebben támogatást igényelhetnek és kaphatnak, az ENSZ Alapokmányának elveivel összhangban. A nyilatkozat továbbá azt is kijelenti, hogy *„a népek idegen igába fogása, más népek által történő dominációja és kizsákmányolása az alapvető emberi jogokat sérti”*.

Az említett okmányok alapján, több fontos következtetést vonhatunk le. Elsősorban: a népek önrendelkezési joga általános érvényű, mert nemcsak a gyarmati területeken élő, hanem valamennyi népet illet meg.⁴ Másodsorban: a népek önrendelkezési szabadságának alapvető emberi jogi jellege van. Harmadsorban: az önrendelkezés folyamatos jog, mert a függetlenség elnyerésével gyakorlása nem szűnik meg.⁵

A felsorolt jellegzetességek azonban a nemzetközi politikában sok vitát szültek. Már az 1514. számú ENSZ-határozat előírta, hogy az önrendelkezési jog gyakorlása az államok területi integritását vagy politikai függetlenségét nem veszélyeztetheti. Az 1970. évi nyilatkozat ezt a korlátozást megismételte. Mi több, a gyarmati rendszer felbomlása által kialakult új államok az önrendelkezési jogot antikolonialista posztulátumként⁶ ismerték el, és úgy vélték, az nem vonatkozik a területükön élő, különböző népcsoportokra. Így alakult ki a mindmáig lezáratlan vita arról, hogy az önrendelkezés gyakorlását az államok területi integritásának védelmével hogyan lehet összhangba hozni.

Az önrendelkezés formái. A fenti vitában rejlő ellentmondás feloldása érdekében a nem-

zetközi jogászok többsége úgy érvelt, hogy létezik belső és külső önrendelkezés.⁷

a) Az önrendelkezés **külső** formája alatt az elszakadáshoz (szecesszióhoz) való jogot értjük. Ezt három esetben lehet gyakorolni.

Az *első eset* a gyarmati területeken élő népekre vonatkozik. Az önrendelkezést, mint az elszakadáshoz való jogot, e népek esetében ismerte el a nemzetközi közösség. Ennek azonban ma már csak történelmi szempontból van jelentősége, mert a gyarmati rendszer felbomlása már a hatvanas évek végén befejeződött.

A *második eset* az idegen katonai uralom alatt élő népekre vonatkozik. A felszabaduláshoz való jogot az 1970. évi nyilatkozat jelentette ki, és azóta elismert. Ennek ellenére nem tisztázódott, hogy ebbe a kategóriába milyen területek és milyen népcsoportok tartoznak. Sokáig vitatott volt a palesztin nép önrendelkezési joga is. Ma már a nemzetközi jogászok többsége úgy látja, hogy a Gázai-övezet és a Nyugati-partvidék izraeli uralom alól történő felszabadulása a palesztin nép önrendelkezési jogának alapvető eleme.⁸

A *harmadik eset* azokra a népcsoportokra vonatkozik, amelyeket a kormányzati részvételben és az egyéni emberi jogok értelemeszerű gyakorlásában következetesen akadályoznak. Más szóval, a népek belső önrendelkezési jogának rendszeres megszegése az elszakadásra ad lehetőséget. Ezt az elvet tükrözi Kanada Legfelső Bíróságának döntése Quebec tartomány elszakadási szándékának ügyében.⁹ A bíróság szerint a külső önrendelkezési jog megengedett akkor, amikor *„az adott népcsoport belső önrendelkezési jogának értelemeszerű gyakorlatától el van tiltva.”*

A népcsoportokat illető belső önrendelkezési jog tartalma azonban messziről sem tisztázott. Felmerül az a kérdés, hogy mit értünk népcso-

3 Declaration on the Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in Accordance with the Charter of the United Nations (Az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés ENSZ Alapokmánnal egyező elveiről szóló nyilatkozat), ENSZ Közgyűlés, 2625-ös (XXV) határozat, 24 október, 1970, UN Doc A/8028 (1970).

4 A Nemzetközi Bíróság 1995-ben elismerte az önrendelkezési jog erga omnes jellegét (Portugália – Ausztrália, Kelet-Timor ügye, Nemzetközi Bíróság döntése, ICJ Rep 1995 90, 29. paragrafus).

5 Raic, David. Statehood and the Law of Self-Determination (Államiság és önrendelkezés), Kluwer Law International, The Hague/ London/ New York, 2002, 233. old.

6 Bruhács, J., Nemzetközi jog II., Különös rész, Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999, 47 old.

7 Raic, D., op.cit. p. 234; Dixon, M., Textbook on International Law (Nemzetközi jog), Blackstone Press Ltd., 200, 155–156-old.; Malanczuk, P. Akehurts's Modern Introduction to International Law (Modern bevezető a nemzetközi jogba), Routledge, London-New-York, 1997, 338. old.

8 Dixon, M..., 155.old.; Malanczuk, P..., 333. old.

9 Reference Re: Secession of Quebec (Quebec elszakadásának ügyére történő hivatkozás), Kanadai Legfelső Bíróság, 1998.

portok alatt. Beletartoznak-e ebbe a fogalomba a nemzeti, vallási vagy egyéb kisebbségek, a bennszülöttek, illetve a szövetségi államok tartományai? Az is kérdéses továbbá, hogy pontosan milyen jogok milyen formában történő megszégyesítése nyújthat alapot az elszakadásra, és milyen esetben lehet arra a következtetésre jutni, hogy a politikai párbeszéd és a létező jogorvoslati eljárások nem vezethetnek eredményhez.

b) A belső önrendelkezési jog tartalma tehát mindmáig vitatott. Tény, hogy gyakorlása az államok területi integritásának tiszteletben tartásával történik. Amint említettük azonban, nincs megegyezés e jog alanyait és tartalmát illetően.

Az 1990-es UNESCO-javaslat¹⁰ a népcsoportok meghatározásában megoldást próbált nyújtani. Ennek megfelelően, a népcsoportok meghatározó elemei a következők:

1) Közös tulajdonságokkal rendelkező egyének csoportja – e tulajdonságok az alábbiak lehetnek:

- a. Közös történelmi hagyományok
- b. Faji vagy etnikai identitás
- c. Kulturális homogenitás
- d. Vallási vagy ideológiai affinitás
- e. Közös gazdasági élet.

2) A csoportot lehessen megkülönböztetni egyes személyek egyszerű társulásától;

3) Közös identitástudat;

4) Közös intézmények vagy egyéb, a közös tulajdonságokat vagy identitástudatot kifejező eszközök létezése.

Ennek a meghatározásnak az alapján azonban a palesztin nép, a spanyolországi katalánok, a négy állam területén élő kurdok és az ausztráliai bennszülöttek egyazon kategóriába sorolhatók. Ezért az UNESCO-javaslat, noha a népcso-

portok egyes tulajdonságaira fényt derített, a belső önrendelkezési jog alanyaival kapcsolatban nem nyújtott megoldást.

A belső önrendelkezés tartalmát illetően, az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága ekképpen nyilatkozott: „*az önrendelkezési jog különleges fontossággal bír, mert megvalósítása alapvető feltétel az egyéni emberi jogok eredményes biztosítására és ezen jogok előmozdítására és megerősítésére.*”¹¹ Következésképpen, a bizottság egyéni jogként jellemezte a népcsoportok belső önrendelkezését. Ezt a felfogást az angolszász szakirodalom számos nemzetközi jogásza vette át.¹² Véleményük szerint ez a megközelítés a belső önrendelkezési jog tartalmának kérdésében hatékony megoldást nyújt. Mi több, e felfogás által a népcsoportok meghatározásának problémája is elkerülhető. Az egyéni emberi jogokat az egyes államok etnikai, vallási vagy ideológiai hovatartozásra való tekintet nélkül kell hogy biztosítsák. Ekképpen a különböző népcsoportokhoz tartozó egyéneknek joguk van képviseltetni magukat az állam törvényhozó szerveiben, és szabadon irányíthatják kulturális, társadalmi és szociális fejlődésüket.¹³

Ezt az elvet követi a Románia Alkotmányában meghatározott identitáshoz való jog is (6. cikk):

„(1) Az állam elismeri és biztosítja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát az etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megőrzéséhez, fejlesztéséhez és kifejezéséhez.

(2) A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek identitásának megtartását, fejlesztését és kifejezését célzó állami védő intézkedéseknek meg kell feleniük a többi román állampolgárhoz viszonyítva az egyenlőség és a diszkrimináció tilalma elveinek.”

10 Final Report and Recommendation of an International Meeting of Experts on the Further Study of the Concept of the Right of People for UNESCO, 1990. február 22.

11 Human Rights Committee, General Comment 12, Article 1, Twenty-first session, 1984 (ENSZ Emberi Jogok Bizottsága, 12. megjegyzés az Emberi Jogok Egyezségokmányainak első cikkéhez), 21-ik ülészet, 1984).

12 Lásd: McCorquodale, R., Self-Determination – A Human Rights Approach (Önrendelkezés – emberi jogi szemlélet), International Comparative Law Quarterly, 43. sz., 1994, 883–5. old.; Dixon, M., 154–6. old.

13 Az ENSZ Közgyűlésének 1992. évi 47–135. számú határozata (Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól) ugyancsak a kisebbségekhez tartozó személyek egyéni jogaira teszi a hangsúlyt.

14 E szakirodalom bemutatását és a rá vonatkozó további részleteket lásd a következő szerzők munkáiban: Fleiner, T., Federalism, federal States and Decentralization (Föderalizmus, szövetségi államok és decentralizáció), Fribourg, 1996; Heintze, H.-J., On the Legal Understanding of Autonomy (Az autonómia jogi értelme), Hága, 1993; Reinhold, H., Leben lassen ist nicht genug (Élni hagyni nem elég), 1988, Bécs.

15 Arbitration Committee of the International Conference on Yugoslavia (A jugoszláviai konfliktussal foglalkozó nemzetközi értekezlet döntőbíráskodási bizottsága), European Journal of International Law, 3.sz., 1992, 183–4. old.

16 Hannum, H., Autonomy, Sovereignty and Self-Determination. The Accommodation of Conflicting Rights (Autonómia, szuverénitás és önrendelkezés. Az ellentétes jogok egyensúlyba hozása), University of Pennsylvania Press, 1996, 473. old.

A belső önrendelkezési jog egyéni jellegét hirdető elv térnyerését az a tény is elősegítette, hogy a nemzetállamok ehhez kapcsolódó politikája *egyénekre* szívesebben vonatkozik, mint *csoportokra*.

A nyolcvanas és kilencvenes években azonban erőteljesebbé vált az az – osztrák, svájci és német szakirodalom által fenntartott –¹⁴ elv, miszerint az egyéni emberi jogok tiszteletben tartása az egyes népcsoportok (főleg kisebbségek) önrendelkezésének megvalósításához nem elegendő. 1992-ben, a jugoszláviai konfliktussal foglalkozó nemzetközi értekezlet döntőbíráskodási bizottsága¹⁵ a szerb lakosság belső önrendelkezési szabadságát az egyénre vonatkozó jogokon túlmenően fogalmazta meg. Eszerint, azoknak a *csoportoknak*, amelyek adott állam területén, a többségi lakossághoz képest, különböző etnikai, vallási vagy nyelvi közösséget alkotnak, joguk van identitásuk nemzetközi szinten történő elismeréséhez. Noha a döntőbíráskodási bizottság ezt az állítását nem részletezte, tagadhatatlan, hogy nemcsak egyének alapvető emberi jogaira gondolt.

A belső önrendelkezési jog kollektív jellegének elfogadtatása nehéz feladat. Elhangzott az a vélemény, miszerint a szuverenitás, az önrendelkezés és az emberi jogok mai meghatározásának elemeiből új nemzetközi elvet lehetne létrehozni: az autonómiához való jog elvét.¹⁶

II. Az autonómiához való jog helye a nemzetközi jogban

Az első kérdés, amely az autonómiával kapcsolatban felmerül, hogy kiket illet meg ez a jog. Az államok nagyrésze ma olyan közösségeket foglal magában, amelyek etnikai, vallási, kulturális vagy nyelvi szempontból különböznek a többségtől. Ezeket a közösségeket ma kisebbségeknek nevezzük.

Francesco Capotorti ENSZ-raportőr szerint *„a kisebbség olyan csoport, amely az állam lakosságának többi részéhez képest szám szerinti kisebbségben van, és nincs domináns helyzetben, és amelynek tagjai – noha ugyanazon állam*

polgárai – a többségtől eltérő nyelvi, etnikai vagy vallási tulajdonságokkal rendelkeznek, és amely saját kultúrája, hagyományai, vallása vagy nyelve megőrzése céljából, nem föltétlenül kifejezett, szolidaritásérzéssel rendelkezik”.¹⁷

Az Európa Tanács (ET) Parlamenti Közgyűlésének 1201. (1993) számú ajánlásának 1. cikke szerint *nemzeti kisebbség* alatt az embereknek egy államon belüli olyan csoportja értendő, amelynek tagjai:

- a. ennek az államnak a területén laknak és annak állampolgárai,
- b. régi, szilárd és tartós kapcsolatot tartanak fenn ezzel az állammal,
- c. sajátos etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi jellegzetességekkel rendelkeznek,
- d. kellően reprezentatívak, bár számszerűleg kisebbségben vannak ezen állam egy körzetének lakossága körében,
- e. arra törekednek, hogy közösen megőrizték azt, amiből közös identitásuk fakad, nevezetesen kultúrájukat, hagyományikat, vallásukat vagy nyelvüket.

Az ajánlás továbbá a 11. cikkében kijelenti: *„azokban a körzetekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelő és az állam nemzeti törvénykezésével összhangban álló helyi vagy autonóm közigazgatási szervekkel, vagy különleges státusszal rendelkezzenek.”* Annak ellenére, hogy az 1201. ajánlás a kisebbségek egyéni szabadságára teszi a hangsúlyt, a 11. cikk kollektív értelemben vett jogokra vonatkozik. A Román-Magyar Alapszerződés 15. cikkének 1 b) bekezdésében a két ország, kisebbségei etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának védelme és fejlesztése érdekében, arra vállalkozott, hogy – többek között – az 1201. ajánlás által megfogalmazott előírásokat hatékonyan alkalmazza.¹⁸

A következő kérdés az autonómia mivoltára vonatkozik. Mit értünk autonómia alatt? A fogalom sokértelműsége egyaránt előnynek és hátránynak is felfogható. Előny azért, mert tükrözi a létező megoldások sokrétűségét, a különböző szintű autonómiák létrehozási lehetőségét. Hát-

17 További részletek és elemzések végett lásd: Fábián, Gy., Ötvös, P., Kisebbségi jog I., Komp-Press, Korunk Baráti Társaság, 2003, 11. old.

18 Szerződés a Magyar Köztársaság és Románia között a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról, 15. cikk, 1 b) bekezdés és melléklet.

rány azért, mert homályos tartalma visszaélésekre és nacionalista propagandára ad lehetőséget. Ennek megfelelően, a személyi, kulturális, funkcionális, szervezkedési, közigazgatási, területi stb. autonómiákra – definícióra és tárgyhoz tartozásra való tekintet nélkül – napjaink politikai diskurzusaiban okkal és ok nélkül egyaránt sűrűn hivatkoznak.

A belső önrendelkezési jog kollektív jellegének szempontjából az autonómia három típusa bír fontossággal: a kulturális, a közigazgatási és a területi autonómia. Kulturális autonómia alatt egy kisebbség kulturális, oktatási és nyelvi problémáinak önigazgatását értjük.¹⁹ A közigazgatási autonómia a szervezkedési, funkcionális és főképp a gazdasági szabadság megvalósulását hordozza magában.²⁰ Az adott régióknak, az államtól különválasztott ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi és a többi gazdasági ágazati, illetve adóztatási politikája van, amely egyfelől az országos költségvetéstől való elkülönülést, másfelől a központi intézmények fenntartásához való hozzájárulást feltételezi. A területi autonómia a kisebbség által lakott terület különleges státusát jelenti, amely az önrendelkezést lehetővé teszi a közigazgatási, vallási, oktatási és kulturális ügyekben, a törvényhozó és végrehajtó hatalom bizonyos jogainak helyi szinten történő gyakorlása által.²¹

A kisebbségek számára a leghatékonyabb védelmet a területi autonómia biztosítja, mert ez által a kisebbségeknek biztosított a belső önrendelkezés tényleges gyakorlata: a politikai státus szabad meghatározása és a kulturális, társadalmi és gazdasági fejlődés irányítása. Természetesen, a területi autonómia megvalósítása nem elengedhetetlen feltétele a belső önrendelkezésnek. Franciaország például kulturális autonómiát biztosított a Korzika szigetén élő baszk és breton közösségeknek. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a kulturális autonómia létrehozása a kisebbség számára kevesebb gonddal jár, hiszen alapfeltétele csupán az adott közösség kollektív identitástudata. Más szóval, az 1201. számú ajánlás értelmében, a közösséghez tartozó egyéneknek arra kell törekedniük, hogy közösen megőrizték azt, amiből közös identitásuk fakad,

nevezetesen kultúrájukat, hagyományait, vallásukat vagy nyelvüket. A kulturális autonómia továbbá alapul szolgálhat magasabbrendű autonómiák későbbi létrehozására. A különféle önkormányzatok kialakulásának történetében azonban a kulturális autonómia területi autonómiává történő fejlődésére példa mindmáig sincsen. A gazdasági és a területi autonómiák megvalósításához nemcsak a többség hozzájárulása szükséges, hanem az adott területen élő kisebbség önfenntartó képessége is feltétel. Az effajta autonómiák létrehozásának első feltétele a *helyi vagy regionális közösségi tudat* létezése. A má odik feltétel pedig az *anyag alap létezése*. A közösségi tudatnak csak úgy érdemes jogi keretet adni, ha az adott közösség képes magát saját erőforrásaiból fenntartani. A gazdasági értelemben vett szabadság a területi vagy a közigazgatási autonómia legfontosabb eleme. A Finnországhoz tartozó, 24000 svéd által lakott Cland-szigetek vagy az olaszországi Trentino-Alto-Adige tartomány gazdasági önfenntartóképessége vitathatatlan. A területi autonómia természetesen nemcsak a gazdag, nyugat-európai államok területén valósítható meg. A Moldovai parlament 1998-ban az állam területén élő gagauzok területi autonómiáját elismerte. Mi több, a gagauz autonómia-státútum 7. cikke értelmében, ha Moldova független állami státusa a jövőben megváltozna, Gagauziának jogában áll külső önrendelkezési jogával élni.

Az autonómia megvalósításának sikeres példái azonban e jog nemzetközi szinten történő elfogadásához mindmáig sem vezettek. Az ET Parlamenti Közgyűlésének 1334 (2003) számú határozata²² a nemzetállamok autonómia iránti ellenérzetét próbálta enyhíteni. A határozat leszögezte (12. pont): *„Az Európa Tanács tagállamainak többségében az alkotmány nem ismeri el az egyoldalú elszakadáshoz való jogot. Azonban az oszthatatlanságot az egységes állam fogalmával nem lehet összetéveszteni, az állam oszthatatlansága tehát összehangolható az autonómiával, a regionalizmussal vagy a föderalizmussal”*. Az autonómia tehát az államok területi integritását nem sérti, hanem az államokon belüli feszültségeket oldja fel. Ennek ellenére, az

19 Fábán, Gy..., 171. old.

20 Idem, 170. old.

21 Idem, 170. és 175. old.

22 Az autonóm régiók pozitív tapasztalata mint konfliktusmegoldást segítő ihletforrás Európában, ET Parlamenti Közgyűlés, 2003. június 24.

autonómiához való jog, mint az önrendelkezés belső formájának megvalósulása, nem elismert. Nemcsak a nemzetállamok, hanem a nemzetközi szervezetek (beleértve az európai intézményeket is) és a nemzetközi szakirodalom is vonakodik e jog nemzetközi szinten történő elismerésétől. Az államokat felelősségre lehet vonni a területükön élő népcsoportok – kisebbségek – egyéni jogainak a megszegéséért, de a kollektív jogok megtagadása az államoknak nem róható fel.

III. Összefoglalás

A népek önrendelkezési joga *erga omnes* jellegű. Külső és belső formájának létezése elismert, de tartalma mindmáig vitatott. A nemzetközi szakirodalom jelentősebb része az önrendelkezési jog belső formáját mint egyéni jogok rendszerét fogadja el. Ennek ellenére, az utóbbi években a

kollektív jogok kérdése mind gyakrabban merül fel. Véleményünk szerint, a belső önrendelkezést nemcsak hatékonyabb, hanem értelemszerűbb is kollektív jogként kezelni. A különböző népcsoportokhoz tartozó személyek *egyéni* jogait az alapvető emberi jogok intézménye határozza meg. Az önrendelkezés a *népek* joga és ezért kollektív jellege természetszerű. A nemzetállamok ideológiája azonban a területi integritás és a nemzeti homogenitás közé egyenlőségjelet tesz. Ugyanakkor, ez az elvrendszer az autonómiát a nemzetállamok feltagolódásának veszélyeként kezeli. Ezen felfogás miatt, nemzetközileg elfogadott, kötelező érvényű okmány, amely az autonómiához való jogot elismerné, mindmáig sem létezik. Következésképpen, az autonómia megvalósítása a többség és a kisebbség közötti hatékony párbeszéd és együttműködés eredménye kell hogy legyen.